

Лекція 6. Філософія Нового часу (17 століття)

План

1. Загальна характеристика філософії Нового часу.
2. Емпіризм – напрям у філософії (Френсіс Бекон, Джон Локк, Томас Гоббс).
3. Раціоналізм – напрям у філософії (Рене Декарт, Бенедикт Спиноза, Готфрід Лейбніц).

Загальна характеристика філософії Нового часу (XVII ст.): специфіка, коло проблем, напрями, представники.

Філософія Нового часу обумовлена:

- 1) розвитком капіталізму;
- 2) розвитком експериментально-математичного природознавства;
- 3) послабленням впливу церкви.

Особливостями філософії Нового часу є:

- 1) опора на науку;
- 2) на перший план виходить проблема теорії пізнання та наукового методу ;
- 3) боротьба емпіризму та раціоналізму.

Емпіризм (з гр. - досвід) - це напрям в теорії пізнання,

який визнає чуттєвий досвід єдиним джерелом пізнання, а також стверджує, що всі знання обґрунтовуються в досвіді та шляхом досвіду.

Виділяються два види емпіризму:

- 1) **матеріалістичний емпіризм**, який визнає, що джерелом чуттєвого досвіду є об'єктивно існуючий зовнішній світ (Ф. Бекон, Т.Гоббс, Дж.Локк);
- 2) **ідеалістичний емпіризм**, який обмежує досвід сукупністю почуттів або уявлень, а також заперечує те, що в основі досвіду лежить об'єктивний світ (Дж.Берклі, Д. Юм).

Раціоналізм - це вчення у теорії пізнання,

- згідно з яким раціо, розум єдиним джерелом знання
- Раціоналізм позначає:
 - 1 Віру в розумність та логічність усього існуючого.
 - 2. Віру в силу доказів.
 - 3. Віра в можливість перетворення світу на розумних началах (підґрунті)

Основна протилежність між емпіризмом та раціоналізмом

полягає у питанні **про походження знання.**

Деякі раціоналісти згодні з тим, що в розумі немає нічого, чого б раніше не було в почуттях. Головна протилежність їх поглядів в тому, що емпіризм виводить всезагальний та необхідний характер знань не з самого розуму, а з досвіду. Т. Гоббс, Юм дійшли висновку, що досвід не здатний надавати знанню необхідне та всезагальне значення.

Ф. Бекон ([22 січня 1561](#), [Лондон](#) — [9 квітня 1626](#)) — англійський політик, філософ і есеїст. Один із творців [емпіризму](#) — філософського напрямку, який твердить, що головне — власний досвід.

Став лордом-канцлером у 1618 році і того ж року, будучи викритим у хабарництві, був оштрафований на 40000 фунтів (згодом суму було зменшено королем). Провів 4 дні в лондонській в'язниці.

Його роботи: «Есе» (1597), що характеризується особливою стислістю; «Успіх навчання» (1605), що розглядає науковий підхід в освіті; «Новий Органон» (1620), у якій він перевизначив завдання природничої науки, вбачаючи у ній засіб для експериментального відкриття і метод посилення влади людини над природою; «Нова Атлантида» (1626), що описує той утопічний стан, у якому звичайно відбувається пошук і використання наукової істини.

Бекон розробив новий, антисхоластичний метод наукового пізнання. Догматичній дедукції схоластів він протиставив індуктивний метод, що ґрунтується на раціональному аналізі дослідних даних. Матеріалізм Бекона — непослідовний. Визнаючи об'єктивність і пізнаванність матеріального світу, активність матерії та її рух, вірячи у силу розуму і науки, Бекон робив поступки теології і додержувався вчення про т. з. двоїсту істину. Найважливіші філософські твори Б.: «Новий Органон», «Про принципи і начала».

Томас Гоббс ([5 квітня 1588](#) — †[4 грудня 1679](#)) — [англійський філософ](#). Основними інтересами Гоббса були [політична філософія](#), [історія](#), [етика](#) та [геометрія](#). На формування його ідей значно вплинули [Платон](#) та [Аристотель](#). Послідовниками його стала вся подальша західна політична філософія.

Робота – Левіафан

1. Т. Гоббс визнавав дедукцію та індукцію як наукові методи.

2. Як номіналіст, Т. Гоббс ототожнював людське мислення з мовою, оскільки слова переводять внутрішню мову в зовнішню, роблячи тим самим можливим спілкування між людьми.

3. Т. Гоббс називав слова іменами, які є умовними по відношенню до речей.

Безперервне утворення нових слів, а також відмінності мов свідчать про штучність мови, і не Бог, а людина стає творцем своєї мови, без якої неможлива жодна культура.

Природний стан людей

війна всіх проти всіх!

Відправною позицією міркувань Гоббса про суспільство та державу є поняття «природний стан людей». Введення цього поняття дало змогу філософії створити першу абстрактно-ідеальну модель суспільства, яку можна було використовувати у вигляді порівняльного еталону для фіксації подібностей та відмінностей між різними станами суспільства, державами тощо. Природний стан людей охарактеризовано у Гоббса як можливість одних людей перешкоджати у досягненні своїх цілей іншим людям. Саме таке становище осіб, які здатні ставити перед собою цілі та діяти, їх досягаючи, призводить до природної прихованої війни між усіма людьми. Вихід з неї було знайдено в організації суспільства. Однак суспільство може існувати лише на збіганні інтересів людей. А досягти цього можна тільки на шляху домовленості, яка є штучною та формальною. Таким чином, людям був потрібен механізм забезпечення виконання таких домовленостей. Ним стала суспільна влада, володарі. Влада здатна існувати лише в разі відмови людей від права повного володіння собою. Саме таким чином на місце природних законів через утворення держави вводяться закони штучні, суспільні.

Сутність матеріалізму Т. Гоббса:

- 1) світ - це сукупність тіл, підпорядкованих закону механічного руху;
- 2) заперечення існування душі як особливої субстанції;
- 3) єдиною субстанцією виступають матеріальні тіла;
- 4) знання виходить із почуттів шляхом поділу, порівняння та сполучення;
- 5) віра у Бога - плід уяви.
- Т. Гоббс визнавав дедукцію та індукцію як наукові методи.
- Як номіналіст, Т. Гоббс ототожнював людське мислення з мовою, оскільки слова переводять внутрішню мову в зовнішню, роблячи тим самим можливим спілкування між людьми.
- Т. Гоббс називав слова іменами, які є умовними по відношенню до речей.
- Безперервне утворення нових слів, а також відмінності мов свідчать про штучність мови, і не Бог, а людина стає творцем своєї мови, без якої неможлива жодна культура.

Етика Гоббса

походить від незмінної чуттєвої «природи людини». Основою моральності Гоббс вважав «природний закон» — прагнення до самозбереження та задоволення потреб. Доброчесність зумовлена розумним розумінням того, що сприяє і що заважає досягненню добра. Моральний обов'язок за своїм змістом збігається з громадянським обов'язком, що випливає з суспільного договору.

Погляди на державу

Гоббс вирізняє три типи держави:

- 1) влада — зібрання і кожний громадянин має право голосувати (демократія);
- 2) влада зібрання, але лише деякі мають право голосувати (аристократія);
- 3) верховна влада тільки у одного (монархія).

Висловлювання Т. Гоббса:

- - Любов є уявлення людини про її потреби в особі, до якої її тягне.
- - Краса - це обіцянка щастя.
- - Спогади або пам'ять про речі називається досвідом.
- - Люди судять по собі не лише про інших людей, але і про всі інші речі, і оскільки після руху вони відчують біль або стомленість, то вважають, що будь-яка річ стомлюється від руху і шукає за власним бажанням відпочинок: при цьому люди так не питають себе, чи не є це бажання спокою, яке вони в собі знаходять, лише іншим рухом?
- - Зло, яке ми не можемо ні подолати, ні уникнути, ми ненавидимо.

Р. Декарт (1596-1650) - французький філософ, математик, фізик.

Р. Декарт, орієнтуючись на конструктивні можливості математичного знання, **сформулював правила методу**. У цих правилах набуває свого вираження раціоналістична впевненість Декарта в тому, що розум (потенційно або реально) володіє висхідними, абсолютно вірогідними аксіомами знання, які доступні лише інтуїції, тобто чіткому, виразному сприйняттю, а в зв'язку з цим і методологічна, абсолютизація можливостей дедукції як способу одержання нового знання.

За Декартом, **істинна дедукція**, на відміну від логічної, від силогізму, набуває вираження в одержанні абсолютно нових істин. Тому така дедукція тлумачиться як евристичний метод.

Дуалізм Декарта

- Декарт, наділивши духовну субстанцію атрибутом мислення, матеріальну субстанцію наділяє атрибутом протяжності. Матерію він розуміє таким чином, що відкидає як атомістичні погляди про існування неподільних атомів і пустоти, так і античні та середньовічні концепції матерії.
- У Декарта матерія сама по собі вже подана, а це означає, що вона не просто можливість, а дійсність, яка навіть носить назву субстанції, тобто того, що може існувати саме по собі, не маючи потреби ні в чому іншому, крім Бога, який створив її.
- У тій картині світу, яку, виходячи із своєї онтології, розробляє Декарт, саме геометричне бачення цього світу стає домінуючим.

Бенеді́кт Спіно́за

24.11.1632-21.02.1677

- — голландський філософ, за походженням із португальських євреїв, один з найвідоміших пантеїстів. Розвинув вчення про єдину, невичерпну, нескінченну субстанцію, з безмежною кількістю атрибутів: людям відомі тільки два атрибути протяжність і мислення; тобто ця субстанція є причиною самої себе.

Г. В. Лейбніц (1646-1716) - німецький філософ, вчений, громадський діяч

- Робота – «Монадологія»
- Г. В. Лейбніц розвивав плюралістичну концепцію об'єктивного ідеалізму в ученні про монади - різні неподільні духовні субстанції, які становлять світ первинний, ідеальний, осягнути який можна лише розумом. Монад не лише нескінченно багато, вони утворюють певну ієрархію, в межах якої має місце процес їхнього розвитку.
- Найнижчими в упорядкуванні монад є ті, які в основному утворюють неорганічну природу. Це - каміння, земля тощо. Ці монади «сплять без сновидінь», але вся природа повна життя. Більш високий другий клас монад: це ті, які мають відчуття і споглядання (сприйняття, перцепції). Найменш розвиненим представникам цього класу притаманні підсвідомі, напівсвідомі, невиразні споглядання. До цього класу належать тварини. Нарешті, до найвищого класу монад він відносив душі людей з їхніми здібностями до самосвідомості, активного міркування. Лейбніц вважав, що у Всесвіті є живі істоти, досконаліші за людей і в духовному, і в тілесному відношенні. Великою заслугою онтології Лейбніца було те, що він наблизився до висновку про нерозривний зв'язок матерії і руху, а кожен із монад розглядав як «живе дзеркало Всесвіту».

Висловлювання Г. Лейбніца:

- - Бажання підпорядкувати собі зброєю народи цивілізовані і войовничі які в той же час люблять свободу, сьогодні - це майже всі народи Європи, - є не лише злочином, але й божевіллям.
- - Слабкі бояться гніту, сильні остерігаються, що їх свавілля буде обмежене.
- - При поясненні тілесних явищ не слід без потреби залучати ні Бога, ні яку-небудь іншу матеріальну річ, форму або властивість, наскільки можливо, слід виводити з природи тіла і його первинних властивостей величини, фігури і рухи.
- - Дві речі мені дуже стали в пригоді. По-перше, те, що я був самоучкою, автодидактом, і по-друге, те, що я в кожній науці, коли ще звичайне недостатньо засвоїв, шукав нового.

Тест 6

1. Хто вважав, що природним станом людей до створення суспільства була війна всіх проти всіх?

- 2. Хто автор роботи «Органон»?
- 3. Хто автор роботи «Монадологія»?
- 4. Хто з філософів 17 століття був дуалістом?
- 5. Хто автор роботи «Новий Органон»?